

Serie Groeien in rendement

De meeste melkveehouders stuwen de productie op hun bedrijf omhoog. Groei is van alle tijden en wie niet groeit, prijst zich uit de markt, is vaak het argument. Wageningen Universiteit startte een project om na te gaan hoe melkveehouders toch vooral kunnen groeien in rendement. Veeveelt volgt het project in deze serie.

Deel 1: **Groei melkveebedrijven in Nederland**

Deel 2: **Effect van groei op bedrijfsresultaat**

Deel 3: **Hoe succesvol groeien buitenlandse bedrijven?**

Deel 4: **Hoe investeren in rendement?**

Deel 5: **Groeien in rendement met EDF**

Deel 6: **Wat maakt een groeier succesvol?**

Op basis van kritieke melkprijs is de concurrentiepositie van Nederlandse groeier zwak

Goede kasstroom, eerder in het rood

Ten opzichte van hun collega's in Europa, weten Nederlandse groeiers de kasstroom op hun bedrijf met een vergelijkbaar niveau te verbeteren. Door de hoge financiering en het hoge investeringsbedrag per kilogram groei komt wel de kritieke melkprijs in de gevarenzone.

tekst **Tijmen van Zessen**

In alle hoeken van de wereld weten Nederlanders zich als melkveehouder te vestigen. Van Australië tot Brazilië, van Canada tot Scandinavië; de Nederlandse mentaliteit van melkvee houden manifesteert zich mondiaal. In deel 3 van de serie Groeien in rendement vergelijken de onderzoekers van LEI (onderdeel van Wageningen UR) en Wageningen UR Livestock Research de resultaten van groeiende melkveebedrijven binnen Europa. Het tijdvak waarover de studie betrekking heeft, loopt van 2000 tot en met 2007.

In Denemarken is de omvang van melkveebedrijven gemiddeld genomen het grootst; de Deense melkveehouder verzorgt dagelijks 113 melkkoeien op zijn bedrijf, waarna Groot-Brittannië en Ne-

derland volgen met respectievelijk 99 en 71 melkkoeien per bedrijf. De Fransen, Duitsers en Italianen melken circa 45 koeien per bedrijf. In een groot aantal landen, waaronder Nederland, ligt de jaarlijkse groei in aantal koeien rond de drie à vier procent. Alleen in Denemarken, Ierland en Oost-Europa zijn deze groeipercentages anderhalf tot soms wel drie keer zo hoog. 'De wens om te groeien is in Nederland wel sterk, maar het ontbreekt de ondernemers aan financiële slagkracht om een extra stap te zetten', merkt projectleider Jelle Zijlstra op.

Hoge schuld, wel veel verdienen

Zijlstra wijst op de hoge bedragen die melkveehouders in Nederland moeten uittrekken om een extra kilo melk te

produceren. Alleen in Denemarken liggen de bedragen die melkveehouders investeren hoger dan in Nederland (tabel 1 en 2). In de periode 2004 tot 2007 investeerden de Nederlandse melkveehouders met vijftig tot honderd koeien gemiddeld 12 euro per honderd kilo melk per jaar. In Groot-Brittannië, Ierland en Italië was dit 5 euro of minder. Het vreemd vermogen steeg in dat tijdvak in Nederland tot 113 euro per honderd kilo melk, ten opzichte van de vier jaar daarvoor een toename van 18 procent. In Duitsland, Groot-Brittannië en Ierland daalde het vreemd vermogen echter.

Toch is het effect van de hoge schuldenlast niet dramatisch voor het inkomen; in beide groepen (tabel 1 en 2) realiseren de Nederlandse veehouders een gemid-

Kostprijs volgt melkprijs, ook na 2015

Dat de groei verschilt tussen landen heeft niet zozeer met de financiële slagkracht van de bedrijven te maken, het is meer het aantal stoppende bedrijven dat de schaalvergroting in een land bepaalt.

Dat stelt LEI-onderzoeker Jakob Jager. 'Hoe meer bedrijven afhaken, hoe meer melkquotum er vrij komt voor de overgebleven melkveehouders. Blijkbaar is het inkomen van een melkveehouder in Nederland nog zo goed dat er minder aanleiding is om het bedrijf te beëindigen.'

Met dezelfde argumentatie is direct ook het hoge prijsniveau van Nederlands

melkquotum te verklaren. Betekent dit dat uitbreiding vanaf 2015 een stuk goedkoper wordt in Nederland? Jager denkt van niet. 'Als iedereen vanaf dat moment wil uitbreiden, heeft dat ongetwijfeld een opwaarts effect op de prijzen van grond en gebouwen.' Met andere woorden: kostprijs volgt melkprijs.

Melkveehouder Herman Miedema deelt Jagers opvatting over de oorzaak van de verschillen in groei. Miedema maakt deel uit van de stuurgroep van het project Groeien in rendement en is zelf voorstander van gefaseerde groei. 'Pro-

ductiefactoren moeten zo veel mogelijk in balans zijn. In Nederland zie ik te veel bedrijven met een melkstal waarmee je honderd koeien per uur kunt melken, maar die 22 uur per dag stilstaat. Een deel van de melkveehouders steekt zichzelf wel erg ver in de schulden. Dan ben je niet meer zelf baas op het bedrijf, maar de bank.'

Miedema bouwde in 2009 een stal met boxen en een mestopslag, maar wacht bewust nog even met de melkstal. 'Ik geef de voorkeur aan gefaseerde investeringen, dan blijft het behapbaar'.

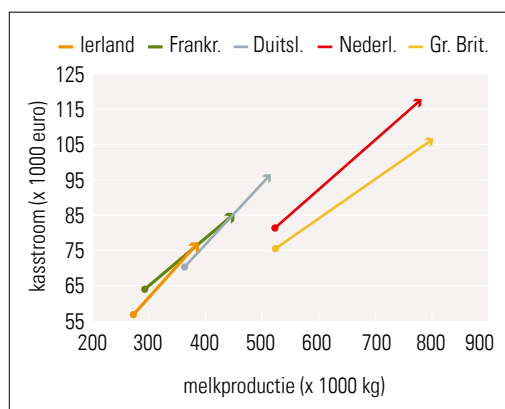

deld tot bovengemiddeld inkomen. Zijlstra: 'Nederlandse bedrijven weten de toegerekende kosten laag te houden en ontvangen een relatief hoge melkprijs.' Concurrerende landen zijn wel bezig aan een inhaalslag; in de meeste landen steeg het inkomen tussen de tijdvakken 2000-

2003 en 2004-2007 sneller dan in Nederland. In Denemarken steeg het inkomen explosief, maar in absolute zin is het nog laag. 'De Deense melkveehouder heeft een mooi modern bedrijf, maar het laagste inkomen, vooral door de hoge kosten van rente, arbeid en pacht.'

systeem en het Italiaanse summerfeedingconcept) beide tot hoge inkomens leiden. De Ieren ontvingen een melkprijs die meer dan elf cent lager lag dan die van de Italiaanse collega's. Dankzij lage kosten horen de Ieren tot de groep bovengemiddeld verdienende melkveehouders in Europa.

Figuur 1 – Ontwikkeling van melkproductie en kasstroom tussen de tijdvakken 2000-2003 en 2004-2007 bij sterke groeiers

Koploper Italië boert intensief

Van de laagste in inkomen naar het beste jongetje van de klas: Italië. In de periode 2004-2007 verdiende een Italiaans bedrijf met vijftig tot honderd koeien gemiddeld meer dan honderdduizend euro. De Italiaan met honderd tot vierhonderd melkkoeien verdient zelfs bijna driehonderdduizend euro. De hoge melkprijs in combinatie met lage kosten is de logische verklaring. Verder blijkt uit tabel 2 dat de Italianen het meest intensief boeren (2,2 koeien per hectare) en dat de productie duidelijk lager is dan in Nederland.

Aardig is het om te zien hoe twee totaal verschillende systemen (het Ierse grazing-

Nederlander eerder in het rood

De onderzoekers doken dieper in de cijfers van Frankrijk, Ierland, Nederland, Duitsland en Groot-Brittannië om verschillen tussen succesvolle en minder succesvolle groeiers helder te maken. In het algemeen geldt in elk van deze landen dat ondernemers in het tijdvak van 2000 tot 2007 zo'n 20 à 25 procent groeiden in kasstroom, met uitzondering van Frankrijk. De Fransen stegen slechts tien procent in kasstroom. Nederlandse en Britse bedrijven hebben een hogere kasstroom dan hun collega's uit andere landen. Binnen de groep sterke groeiers behouden ze die voorsprong (figuur 1).

	Ned.	W.-Dtsl.	O.-Dtsl.	Den.	Frank.	Gr.Br.	Ierl.	Italië	Hong.	Pol.	Tsje.
omvang 2004-2007											
aantal bedrijven	8.574	16.007	503	1.644	16.567	8.273	7.438	5.401	223	702	158
bedrijven t.o.v. tot. (%)	38	23	25	28	25	40	29	13	6	1	14
melkprod. (x 1000 kg)	551	488	536	580	408	479	366	446	373	418	393
koeien per bedrijf	72	67	73	72	65	74	67	69	68	65	68
hectare	47	81	136	82	106	80	66	45	167	75	214
koeien per hectare	1,5	0,8	0,5	0,9	0,6	0,9	1,0	1,5	0,4	0,9	0,3
melkproductie per koe	7.699	7.263	7.315	8.014	6.321	6.470	5.481	6.433	5.511	6.467	5.748
resultaat per 100 kg melk 2004-2007 (in euro's)											
subsidie	3,5	7,9	10,0	6,1	8,6	5,2	7,6	4,8	9,5	3,8	12,9
opbrengsten	41,8	44,8	45,1	39,7	45,4	35,2	39,7	46,9	38,0	31,2	37,6
ww. melk	32,3	31,6	31,3	31,9	31,6	27,3	28,0	39,4	25,6	26,9	27,9
afschrijving	5,1	6,2	7,2	5,2	9,9	3,6	5,4	5,2	5,8	3,5	4,5
rente/arbeid/pacht	6,9	5,9	6,9	10,6	5,9	4,5	4,0	3,2	6,5	1,7	7,8
overige kosten	10,7	12,6	13,6	10,0	13,9	8,2	6,9	4,8	9,6	5,0	12,6
directe kosten	12,5	15,3	17,0	14,1	12,9	14,6	14,2	15,9	11,4	9,5	9,3
inkomen	10,2	12,7	10,4	6,0	11,4	9,5	16,8	22,7	14,3	15,3	16,2
investeringen											
per 100 kg melk 2004-'07	12	8	8	15	9	5	5	3	7	11	8
x 1000 euro: 2000-'07	531	274	295	648	297	187	130	128	115	175	130
ww. quotum	226	0	0	67	1	21	30	11	3	26	0
ww. grond	41	35	43	168	4	13	-31	1	18	18	23
ww. gebouwen	130	82	83	216	121	41	60	67	28	43	35
ww. mach./installaties	127	152	163	187	164	98	64	49	72	96	68
ww. overig	7	4	6	11	6	14	6	0	-6	-8	3
vreemd vermogen											
per 100 kg melk 2004-'07	113	36	52	148	49	22	18	8	25	23	21

Tabel 1 – Ontwikkeling van omvang, resultaat, investeringen en vreemd vermogen op bedrijven met 50 tot 100 koeien

Tabel 2 – Ontwikkeling van omvang, resultaat, investeringen en vreemd vermogen op bedrijven met 100 tot 400 koeien

	Ned.	W.-Dtsl.	O.-Dtsl.	Den.	Frank.	Gr.Br.	Ierl.	Italië	Hong.	Tsje.
omvang 2004-2007										
aantal bedrijven	4.316	2.377	638	2.361	975	6.537	1.195	3.068	104	120
bedrijven t.o.v. tot. (%)	19	3	31	41	1	32	5	7	3	10
melkprod. (x 1000 kg)	1.001	989	1.527	1.220	741	1.224	754	1.227	1.592	1.201
koeien	130	133	197	148	121	167	133	174	233	220
hectare	80	128	377	140	173	140	106	78	313	780
koeien per hectare	1,6	1,0	0,5	1,1	0,7	1,2	1,3	2,2	0,7	0,3
melkproductie per koe	7.712	7.450	7.751	8.251	6.137	7.323	5.658	7.050	6.833	5.449
resultaat per 100 kg melk 2004-2007 (in euro's)										
subsidie	3,6	6,4	10,0	5,2	8,6	4,1	5,4	5,8	5,6	18,2
opbrengsten	39,1	42,0	45,9	39,4	45,3	33,4	35,8	45,5	36,7	41,6
ww. melk	32,0	31,6	31,0	31,8	31,4	28,1	29,4	38,7	27,6	27,3
afschrijving	4,9	4,2	5,4	5,1	9,2	3,4	5,3	3,8	2,3	5,4
rente/arbeid/pacht	7,2	6,2	12,9	12,9	6,0	5,7	5,9	3,9	9,0	18,7
overige kosten	8,5	10,8	13,2	8,9	13,8	7,1	6,5	4,3	11,0	19,1
directe kosten	11,1	14,9	17,5	14,0	14,2	13,9	12,6	15,7	14,5	12,4
inkomen	11,0	12,3	6,9	3,6	10,7	7,4	11,0	23,5	5,4	4,4
investeringen										
per 100 kg melk 2004-'07	16	5	7	22	10	6	-1	2	3	6
x 1000 euro: 2000-'07	1.282	406	727	1.644	496	516	250	188	200	303
ww. quotum	513	0	0	280	9	62	95	12	15	5
ww. grond	203	43	76	527	3	46	-178	7	6	27
ww. gebouwen	292	128	239	422	189	142	142	82	83	96
ww. mach./installaties	249	229	388	418	281	215	139	84	104	176
ww. overig	24	6	24	-3	15	50	53	3	-8	-2
vreemd vermogen										
per 100 kg melk 2004-'07	125	31	53	172	50	25	21	6	24	55

De onderzoekers vergeleken groeiers die van 2000 tot en met 2007 meer dan twintig procent groeiden in melkproductie. Deze sterke groeiers produceerden in 2000 ten minste 200.000 kilo melk. 'Het is opmerkelijk dat de toename in kasstroom en melkproductie in de verschillende landen vrijwel gelijk is. Die ligt overal rond de 50 procent extra melk in combinatie met een circa 40 procent hogere kasstroom. Kennelijk gedragen sterke groeiers in verschillende landen zich gelijksoortig', zegt Zijlstra. Gelet op de hoge investeringsbedragen per kilogram groei en de extra financiering die daarmee gepaard gaat, is het opvallend dat Nederlandse groeiers een vergelijkbare verbetering van hun kasstroom kunnen realiseren. Dit komt, zoals eerder benoemd, vooral door de gunstige melkprijs en vrij lage toegerekende kosten.

De onderzoekers splitsen op basis van kritieke melkprijs de sterke groeiers in een succesvolle en een minder succesvolle groep groeiers. In de kritieke melkprijs is rekening gehouden met aflossingen en gezinsbestedingen. In het onderzoek zijn deze vastgesteld met behulp van een vaste norm, omdat de werkelijke cijfers niet beschikbaar waren. In tabel 3 blijkt dat het gunstige beeld voor de Nederlandse situatie hierdoor afbrokkelt. De succesvolle groeiers uit Nederland hebben de hoogste (slechtste) kritieke melkprijs, terwijl minder succesvolle groeiers de op één na slechtste kritieke melkprijs noteren.

'Hieruit blijkt dat de concurrentiepositie van deze laatste categorie verslechtert; dit deel van de Nederlandse melkveehouders raakt in een kwetsbare positie. De groei leidt op deze bedrijven niet alleen tot een relatief hoge stijging van de kritieke melkprijs, maar aan het eind van de groeiperiode zit die prijs ook nog eens op een zeer hoog niveau. De minder succesvolle groeiers uit Nederland en Frankrijk komen dus als eerste in liquiditeitsproblemen bij lage melkprijzen. I

Tabel 3 – Verandering in kritieke melkprijs voor succesvolle en minder succesvolle groeiers (in euro per 100 kilo melk)

	Ned.	Dtsl.	Fra.	Gr.Br.	Ital.
minst verbeterde groeiers					
kritieke melkprijs 2000-'03	32	27	32	22	27
kritieke melkprijs 2004-'07	36	29	37	25	29
stijging door groei	4	2	4	3	2
meest verbeterde groeiers					
kritieke melkprijs 2000-'03	34	32	33	24	28
kritieke melkprijs 2004-'07	31	29	29	23	25
stijging door groei	-2	-3	-4	-1	-3